

ПОЕЗИЈА О ДОГАЂАЈИМА ТАЈНЕ ВЕЧЕРЕ

Чедомир Ребић*
Институти за српску
културу, Лейосавић

Апстракт: У раду се открива како ђесник, испуњен Христовом љубављу и жељом за схватање живе Божије ријечи, поетски сагледава неке догађаје из свете историје – из живота Господа Исуса Христа. У поетским описима Иисусове Вечере са ученицима прије страдања, у пророштву о издајству, и Христовом казивању истине која ће се тек догодити, пројављује се Божија љубав, вјера у Спасиоца и Његово Јеванђеље. Кроз јеванђељске благовјестне ђесник показује да све што је бесмртно и вјечно долази од Бога; да човек кроз свете јеванђељске врлине свој животи пренеси у животи са Христом. У опису Јудиног издајства приказан је бојотиздајнички тријех: Јуда продаје Бога „за тридесет сребреника“, и кроз то се показује како се Јудин тријех појављује у људском роду кроз разна времена.

Пјесма је испуњена молишвом и схватањем Спасиоца ријечи – „без мене не можете чинити ништа“ (Јн. 15, 5). Само вјером и јеванђелским светим тајнама и врлинама човек може усавршити своју душу и свој животи пренијети у вјечности – у животи са Христом. Све је у овој ђесми усмјерено према животи будућега вијека; као да се ријечи христољубивој Светој Апостола Павла – „имам жељу умријети и са Христом бити, што је многа боља“ (Фил. 1, 23) – пројављују у подтексту ове ђесме.

Кључне речи: Исус, Вечера, апостоли, молишва, Јуда, издаја, крст, смрт, крв

Када пјесник испуни своју душу Христовом љубављу и проговори о јеванђељским догађајима, онда се још јаче развија жеља за схватање живе ријечи Божије која казује о животу будућег вијека. Просвјетљујући наш дух истином, развија се духовно сазнање да се човек кроз јеванђељске свете тајне и врлине „облачи у новог човека, сазданог по Богу у праведности и светости истине“ (Еф. 4, 24).

* 16. октобра 3, Београд.

Пјесма *Ова светиња тајна Исусова*¹ казује нам о неким догађајима из свете историје; из живота Господа Исуса Христа. То је пјесма о знамењима које је Спаситељ чинио пред ученицима својим, да би им показао да се кроз вјеру стичу блаженства и живот вјечни; о чудима записаним по руководном начелу Светог Јеванђелисте Јована: „А ова су записана да вјерујете да Исус јесте Христос, Син Божији, и да вјерујући имате живот у име његово“ (Јн 20,31). Текст ове пјесме Боривоје Маринковић је донио по издању Јована Хаџи-Васиљевића (Прилози к историји књижевности, Годишњица Николе Чупића, Београд, 1895, а пјесма је забиљежена у свесци другој Стевана Гезовића.²

Као основу за излагање ових догађаја пјесник узима Тајну Вечеру на којој се кроз Христову љубав пројављује сила спасења. У Јеванђељу је Исусова Тајна Вечера са ученицима саопштена веома кратко. Ту се прије Вечере износи пророштво о издајнику; ту се казује како Исус узима убрус и сипа воду у умиваоник да би опрао ноге ученицима; и ту је истицање оне највеће истине да Христос све унапријед зна шта ће се догодити, и да Га ниједан догађај не може изненадити.

Пјесма почиње описом радње и догађаја у којима је тематски оквир и исходиште низа других мотива:

„Ова света тајна Исусова,
На вечери со апостоли.“

Мотив је преузет из Јеванђеља. У Јеванђељу по Матеју о томе се овако казује: „А кад би увече, сједе за трпезу са Дванаесторицом ученика“ (Мт. 26, 20). Спаситељева љубав према ученицима својим пројављује се кроз развој догађаја Тајне Вечере. Јеванђелист Јован наводи да је Господ опрао својим ученицима ноге и да је на томе примјеру показана бескрајна љубав спасења. „Знајући Исус да му је Отац све дао у руке, и да од Бога изиђе, и Богу иде. Устаде од вечере и скиде горње хаљине, па узе убрус и опаса се њиме. Потом усу воду у умиваоник, и поче прати ноге ученицима и отирати убрусом којим бјеше опасан“ (Јн. 13, 3–5). Ту јеванђељску приповијест пјесник своди у ове стихове:

„Гдено зи оци моли,
Чудо би бов (?) да створи,

¹ *Ова светиња тајна Исусова*, текст ове пјесме преузет је из дјела *Српска грађанска поезија XVIII и с почетка XIX столећа*, II, приредио Боривоје Маринковић, Просвета: Београд 1966, стр. 115–116.

² Види у нав. дјелу Коментаре и белешке, стр. 444.

Ноги њима да умије,
Како Господ сад умије.“

У тумачењу стихова из Јеванђеља, отац Јустин Поповић каже: „Ако божанска љубав има душу, онда је то – смерност. Ево ње увек у љубави Христовој, па и на Тајној Вечери. Да она и сачињава почетак те Свете и свеспасоносне Вечере: Богочовек пере ноге ученицима својим и брише их сам убрусом. То спада у Еванђеље спасења, у силу спасења, и у символ спасења. Све то значи: људе је могуће спасти од греха, смрти и ђавола само служећи им из богочовечанске љубави богочовечански смерно. Само се тако може имати ‘удела’ са Спаситељем... Јер само смерна љубав и љубећа смерност очишћава људе од сваке прљавштине.“³

Христово пророштво о издајнику показује Његову божанску природу и предодређење да „Христос пострада за спасење света“.⁴ Сви тумачи овог јеванђељског догађаја износе да пророштво има велики значај „за укрепљење вере ученика, која би, можда, могла да клоне због тог неочекиваног догађаја“.⁵ Јеванђелист Марко о томе овако извјештава: „И кад сјеђаху за трпезом и јеђаху, рече Исус: Заиста вам кажем: један од вас, који једе са мном издаће ме“ (Мк. 14, 18).

Изгледа да је пјесник био упознат са извјештајима из сва четири јеванђеља. И као што је у јеванђељима то кратко саопштено, без детаља о догађајима и без изношења појединости о околности, јер овакав начин извјештавања подстиче на дубља духовна сагледавања, тако је и у поезији: даровитост јеванђелиста да одаберу детаље у приповиједном опису и да се кроз те детаље текст стави у цјеловити контекст из кога потиче – дао је пјеснику основу за стваралачки чин.

„С лентијем се препојаше,
Издати га сам иђаше,
Све то Исус знадијаше,
Свога оца те мољаше.“

„У Богочовеку природа људска увек је свесна да је њено спасење, њен рај у послушности вољи Божијој; ‘нека буде воља Твоја!’ — То је

---

³ Отац Јустин Поповић, *Тумачење Светиој Еванђељу по Јовану*, Манастир Ђелије код Ваљева, Београд 1989, стр. 138.

⁴ Блажени Теофилакт Охридски, *Тумачење Светиој Еванђељу од Маџеја*, превели Дечански монаси, Манастир Високи Дечани 1996, стр. 266.

⁵ Јоанис Каравидопулос, *Јеванђеље по Марку*, тумачење, превод са грчког, Истина, издавачка установа Епархије далматинске 2007, стр. 344.

водителј и уредителј људске воље и природе; то је њено спасење и блаженство. Зато се та молитвена жеља налази у Молитви Господњој⁶, каже Отац Јустин Поповић.

Јеванђељско казивање о издајству открива нам ширину Спаситељеве љубави према човјеку. Спаситељ омогућава издајнику да се покаје; да своје злоумље отклони и да кроз божанску пројаву једне сугестивне поуке – „тешко ономе човјеку који изда Сина Човјечијег“ (Мт. 26, 24) – схвати да злоба омета кретање људи на свом путу спасења.

У пјесниковим ријечима: „Све то Исус знадијаше, / Свога Оца те мољаше“ – пројављује се јеванђељско начело које је Господ Исус Христос саопштио људима, говорећи: „Оче мој, ако је могуће, нека ме мимоиђе чаша ова; али опет не како ја хоћу, него како ти!“ (Мт. 26, 39). Христос је на себе преузео све људске смрти; жртвовао себе за друге, и тако показао свим људима свијета да се спасење задобија кроз јеванђељску љубав, самопожртвовањем, жртвовањем за људе; и тако „Богочовечански свеистинито показао да на самопожртвовању стоји свет, сав Божији свет.“⁷

У сажетој форми ова пјесма указује на догађаје када се Исус враћа оној тројници ученика и упућује их да бдију и да се моле како не би због слабости тијела пали у „искушење“. У ријечима: „Бдите и молите се да не паднете у напаст; јер је дух срчан, али је тијело слабо“ (Мт 26,41) – указује се на моралну чврстину коју треба да покажу ученици на свом путу кретања према есхатолошкој перспективи.

„Сав се кривију он знојаше,
Свом се крсту приправљаше.
Исус мало напред пође,
Ученике своје нађе,
Они беху сви заспали,
Вако да су и померли.“

У опису ових јеванђељских догађаја пројављују се неке мисли и нека осјећања из Давидових Псалми. Стихови из Псалми: „Једна је душа моја Бога, Бога живога, кад ћу доћи и показати се лицу Божијему?“ (Пс. 42, 2), и стихови: „Што си клонула, душо моја, и што си жалосна? Уздај се у Бога; јер ћу га још славити, спаситеља мојега и Бога мојега“ (Пс. 42, 5) – „изражавају интензитет унутрашње, самртне

⁶ Преподобни Јустин Ђелијски, *Тумачење Светиој Еванђеља по Машеју*, Манастир Ђелије 2000, стр. 532.

⁷ Отац Јустин Поповић, *Тумачење Светиој Еванђеља по Јовану*, Манастир Ђелије код Ваљева, Београд 1989, стр. 130.

борбе, која код јеванђелисте Луке кулминира описом зноја из стиха 22, 44.⁸ Јеванђелски стихови – „И будући у самртној борби, мољаше се усрдније; а зној његов бијаше као капље крви које капљу на земљу“ (Лк. 22, 44) – откривају да је пут људског спасења означен Христовим самопожртвовањем.

Пјесник указује на догађаје и сву симболику узима са вертикале јеванђелског збивања. Из смисла самопожртвовања формира се мотив који позива да се сав живот људи сагледа на путу спасења.

„Три пута је (?) Исус буди,
Да с њом који не полуди,
Трезвености их Исус учи,
Да их са с њом он разлучи.

На молитву када иде,
Ученици нека виде
Како Оца свога моли,
И кров своју пред њим проли.“

Смисаони центар ове пјесме уткан је у стиховима у којима се показује ученицима како Исус моли свога Оца и предаје се најсавршенијем богочовјечанском чину самопожртвовању.

„Да крест мимонесет,
Да смрт не понесет,
Да не буде воља моја,
Него, Оче, воља твоја.“

У тумачењу ових догађаја Свети Јован Дамаскин каже: „А када је говорио: ‘Оче мој, ако је могуће, нека ме мимоиђе чаша ова; али опет не како ја хоћу, него како ти!’ (Мт. 26, 39), зар није свакоме јасно да је то рекао поучавајући нас да у искушењима иштемо помоћ само од Бога, и да божанску вољу претпоставимо нашој, и показујући да је истински усвојио оно што припада нашој природи, јер је уистину стекао две природне воље, које су сходне Његовим природама, а не противне? ‘Оче’, вели, јер је једносуштан са њим, ‘ако је могуће’, не говорећи тако због тога што није знао – а и шта је то Богу могуће? – него учећи нас да божанску вољу претпостављамо нашој, јер немо-

---

⁸ Јоанис Каравидопулос, *Јеванђеље ѿ Марку*, превод са грчког, Истина, издавачка установа Епархије далматинске, Београд – Шибеник 2007, стр. 360.

гуће је само оно што Бог не хоће и не допушта. 'Али опет, не како ја хоћу, него како ти': као Бог, наима, Он је исте воље са Оцем, док као човек показује на природан начин вољу своје човечанске природе; а она по природи избегава смрт."⁹

Христове ријечи: „Људима је ово немогуће, а Богу је све могуће“ (Мт. 19, 26) – откривају да се човек може спасити уз помоћ Божију; силом која је у Богочовјеку. Човјек заробљен гријехом, смрћу и ђаволом није се могао ослободити ни својим умом ни својим знањем, јер је све људско било беспомоћно; њега је Господ Исус Христос својим самопожртвовањем, својом љубављу ослободио и открио му путеве који, кроз свете јеванђељске врлине, воде у Царство Небеско. Када Свети Максим Исповедник поучава како се човек кроз свете јеванђељске врлине пење по љествици духовног савршенства, како се ум просвјетљује кроз љубав према Богу, наводи да „све врлине помажу уму у стицању божанске љубави, но више од свих чиста молитва, јер њоме ум узношен Богу, бива изван свих ствари“.¹⁰

Изгледа да је пјесник добро схватио да је цијело јеванђељско приповиједање о догађајима прожето молитвом, па се молитва јавља као обилежје везе цјеловите поетске ситуације. Кроз молитву човек стиче љубав према Богу, и ту љубав преноси на другога. Христос је на страдању показао да су највеће три врлине – молитва, љубав и самопожртвовање које воде човјека у сусрет Богу. И све мисли у овој пјесми воде духовном узрастању – да се кроз свете јеванђељске врлине развије љубав Божија и духовно доживи Његова Слава која је и на небу и на земљи. Са висине јеванђељских догађаја, пјесник казује о издајству Јудину, који је продао Бога „за тридесет сребреника“. Пјесник каже:

„О, Јудо, сине гнева,
Исусова слуго лева,
Чему ће се радовати,
.....
Смрт си себе ти купио,
Кад си живот свој продао.
За злато си трговао,
И чифутски враговао.
Је ли чудо ко од века
За тридесет сребреника.“

⁹ Свети Јован Дамаскин, *Тачно изложење Православне вере, Филозофска мишљања*, превод са јелинског изворника С. Јакшић, Филозофски факултет, Никшић 1985, стр. 140.

¹⁰ Свети Максим Исповедник, *400 глава о љубави*, превод са старогрчког, Призрен 1992, стр. 50.

Кроз пјесму се пројављује оно предање да јудејски вјерски представници чине велике напоре да ухвате Исуса, и то прије почетка празника Пасхе. Јеванђелист Марко о том издајству овако извјештава: „А Јуда Искаротски, један од Дванаесторице, отиде првосвештеницима да им га изда. И они чувши обрадоваше се, и обећаше му дати новце; и он тражаше згодно вријеме да га изда“ (Мк. 14, 10–11).

Пјесниково казивање: „Смрт си себе ти купио, / Кад си живот свој продао“, и казивање: „За злато си трговао, / И чифутски враговао“ – уткива ону тајну у којој се живе Исусове ријечи тумаче у свеобухватности Тајне Вечере. Поучне Христове ријечи – „али тешко ономе човјеку који изда Сина Човјечијега; боље би му било да се није ни родио онај човјек“ (Мк. 14, 21) – откривају да је Спаситељ давао прилику Јуди да се покаје, да се тргне и одустане од христоиздајства, да га одврати од гријеха, али је Јуда по свом злом уму био упоран у томе. Ове ријечи човјекољубивог Господа: „Тешко ономе човјеку који изда Сина Човјечијега; боље би му било да се није ни родио онај човјек“ (Мк. 14, 21) – носе вјечно живу поуку. „Ова тужна и страшна реч Спасова односи се и на све христоубице и христоиздајце свих времена, јер сви они, мање више, понављају Јудин грех, продужују га кроз род људски.“¹¹

И пјесниково казивање – „Смрт си себе ти купио, / Кад си живот свој продао“ – открива нам поновљивост појава издајства. Пјесма заиста располаже способношћу да о јеванђељским догађајима казује и то не у границама свога умјетничког времена, него шире, уопштено, повезујући јеванђељске догађаје са одређеном историјском ситуацијом и учесницима у тој ситуацији.

Пјесма има обиљежја која су карактеристична за „високу“ књижевност средњег вијека. И језиком, и неким асоцијацијама, и тежњом ка апстракцији, ова пјесма боље ће се схватити ако се познају ова обиљежја „високе“ књижевности: „Језик ‘високе’, црквене књижевности средњег века одваја се од обичног говора, и то уопште није случајно. То је основни услов стила ‘високе’ књижевности. ‘Друкчији’ језик књижевности морао је да буде уздигнут и у извесном смислу апстрактан. Уобичајене асоцијације високог књижевног језика средњег века карактеристичне су по томе што се одвајају од свакидашњег говора, узвишене над овим и одељене од конкретног живота и његовог говора. Што је већи јаз између књижевне речи и свакидашњег говора, то више књижевност испуњава задатак апстраховања света.“¹²

¹¹ Преподобни Јустин Ђелијски, *Тумачење Свештој Еванђеља по Машеју*, Манастир Белије код Ваљева, Београд 2000, стр. 527.

¹² Д. С. Лихачов, *Поешика старе руске књижевности*, превео с руског Димитрије Богдановић, Српска књижевна задруга, Београд, 1972, стр. 134.

Пјесма *Ова Света Тајна Исусова* садржи скуп повезаних мотива који уводе у догађаје Тајне Исусове Вечере са ученицима прије страдања. Ту су мотиви којима се уводи пророштво о издајнику, мотиви у којим се исказује и истиче истина да Христос за све догађаје зна унапријед, и да га ниједан догађај не може изненадити. Ту су мотиви о Богом одређеном предању Сина Човјечијег смрти, а тежиште је на поукама које исходе из Тајне Вечере. Те су поуке засноване на јеванђељским светим тајнама и врлинама, на подвизима вјере кроз које се душа чисти од страсти и гријеха и сједињује с Богом.

Сажетак

Пјесма *Ова Света Тајна Исусова* казује о догађајима Тајне Вечере и Спаситељевим подвизима спасења. Мотив је преузет из Јеванђеља, у којима је записано како Господ унапријед зна о свему што треба да се догоди. Ту су пророштва о издајству, ту су оне Тајне Божанствене Евхаристије на којима се темељи литургијска пракса Цркве; ту су оне вјечно живе Исусове поуке кроз које се пројављују тајне вјечног живота.

Искупителски карактер Христове смрти, крв која се „пролива за многе ради отпуштења гријехова“ (Мт. 26, 28), тијело које се даје „за живот свијета“, ход ка Своме крсту – поетски су уткани као основни смисао. Јеванђељска саопштавања о овим догађајима су сажета, и то подстиче на дубље духовно сагледавање. Даровитост јеванђелиста да у приповијести одаберу оне детаље помоћу којих се догађај уводи у ширину јеванђељске благовијести, снажно је утицала на пјесников стваралачки чин.

Пјесник казује о издајству Јудином; о гријеху који се понавља у људском роду кроз разна времена. Издајство је увијек поновљивост зла на које наводи Сатана. Само светим јеванђељским врлинама човјек може одсијећи зле страсти, очистити срце и из свога ума отклонити злоумље. И да би човјек усавршио своју душу, просвијетлио свој ум, потребно је кроз молитву искати духовне дарове – вјеру из које исходи све оно што је свето и што узводи људску душу по љествици духовног савршенства. Зато се молитва пројављује као духовно утемељење пјесме.

По овим и по неким другим обиљежјима карактеристичним за језик и стил, ова пјесма припада стилу „високе“ књижевности. Из узвишености догађаја, њихове одвојености од конкретног живота, тежње ка некој уопштености – исходе оне вриједности по којим се човјеков живот припрема за вјечност.

Библиографија:

Успенски 2009: Николај Дмитријевич Успенски, *Анафора. Покушај историјско-литургијске анализе*, Епархија жичка, Краљево.

Шмеман 1992: Александар Шмеман, *Литургија и живош*, Митрополија црногорско-приморска и Скендеријска, Цетиње.

Кавасила 2002: Свети Никола Кавасила, *О живошу у Христу*, Беседа, Нови Сад.

Дамаскин 1985: Свети Јован Дамаскин, *Тачно изложење Православне вере. Филозофска њишања*, Филозофски факултет, Никшић.

Српска грађанска поезија 1966: *Српска грађанска поезија XVIII и с њочешка XIX столећа*, II, приредио Боривоје Маринковић, Просвета, Београд.

Лихачов 1972: Д. С. Лихачов, *Поешика старе руске књижевности*, Српска књижевна задруга, Београд.

Аверинцев 2009: Сергеј С. Аверинцев, *Симболика раној средњеј века*, Отачник, Београд.

Богослов 2001: Свети Григорије Богослов, *Празничне беседе*, Манастири Хиландар, Острог, Тврдош и Братство Св. Симеона Мироточивог, Требиње – Врњачка Бања.

Зизијулас 2012: Јован Зизијулас, *Црква у шајни њројављена. Оледи из евхаристијској бојословља*, Одбор за просвету и културу Епархије пожаревачко-браничевске, Пожаревац.

Примљено: 31.5.2012.

Исправљено: 9.7.2012.

Одобрено: 30.7.2012.

POETRY ON THE EVENTS OF THE MYSTICAL SUPPER

Čedomir Rebić

*Scientific Advisor – Institute for Serbian culture,
Leposavić*

Summary: *The article discovers how the poet, filled with the love of Christ and the will to understand the living Word of God, perceives certain events from the sacred history, from the life of Jesus Christ, in a poetic manner. In the poetic descriptions of Christ's Supper with His disciples before the Passion, in the prophecy of the betrayal, God's love is manifested and the faith in the Savior and His Gospel.*

Key words: *Christ, Last Supper, apostles, prayer, Judas, betrayal, Cross, death, blood*